

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИ ОЦІНКИ

Трансформаційні процеси в економіці України обумовлюють виникнення низки нових завдань, що вимагають глибокого осмислення і обґрунтування доцільних шляхів їх вирішення. На сучасному етапі одним із найбільш актуальних завдань є управління ризиками в підприємницькій діяльності, оскільки сьогодні державна політика передбачає активізацію підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності при входженні на світові ринки та інтенсифікації євроінтеграційного процесу. Актуальність ефективного врахування можливих ризиків у підприємницькій діяльності не викликає сумнівів, зважаючи на те, що ризик стає органічною частиною стратегії і тактики економічної політики більшості підприємств.

Важливим аспектом управління ризиками підприємницької діяльності є розробка відповідного методичного забезпечення, оскільки на більшості промислових підприємств до питань управління ризиками відносяться здебільшого утилітарно, тобто, сприймають їх як набір функцій: захист інформації, товару, особистих даних, тощо. В той же час, досвід розвинутих країн свідчить про те, що ефективне управління матеріальними, фінансовими, інформаційними потоками із врахуванням елементу ризику є ключовим фактором досягнення успіху [1]. Незважаючи на те, що проблемі управління ризиками у вітчизняній економічній науці дослідники почали приділяти значну увагу, у промисловості секторі питання управління ризиками залишаються недостатньо розробленими, зокрема, найменш дослідженою залишається сфера аналізу методів оцінки ризиків та управління ними.

Поняття "ризик" має досить тривалу світову історію, але найбільшого поширення його вивчення набуло на початку XIX – в кінці XX століття. Умови тогочасного суспільного розвитку, що характеризувались поширенням раціонального ставлення особистості до дійсності, значною мірою обумовили використання поняття ризику як засобу коригування людської поведінки за певних обставин в умовах ймовірного виникнення небезпеки. У класичній теорії англійські економісти Міль і Сенсор визначають ризик як математичне очікування втрат, що можуть відбутися в результаті того чи іншого рішення. Згідно цієї теорії, у структурі підприємницького доходу існують дві складові: відсоток як частка на вкладений капітал та плата за ризик як відшкодування можливого ризику, пов'язаного з підприємницькою діяльністю [2].

Таке вузьконаправлене трактування ризику стало наріжним каменем розбіжностей, що сприяло формуванню неокласичної теорії ризику у 20-30-х рр. XX ст. Засновниками цієї теорії були Ф. Найт, А. Маршалл та А. Пігу, котрі вважали, що суб'єкт господарювання, який функціонує в умовах невизначеності, повинен керуватися у своїй діяльності двома критеріями: розміром очікуваного прибутку та величиною його можливих відхилень. Так, А.Маршалл виокремив дві категорії ризику: підприємницький ризик у конкурентній галузі економіки, до якої відноситься підприємство, зумовлений коливаннями цін і попиту на ринках сировини і готової продукції; особистий ризик, що стосується людини, яка працює з позиковим капіталом [2].

Для обґрунтованого визначення ризику підприємства, потрібно визначити його об'єктивно-суб'єктивну структуру. Об'єктивність прояву ризику полягає в тому, що він відображає реально існуючі в житті явища, процеси, аспекти діяльності і при цьому ризик існує незалежно від того, чи усвідомлюють його наявність. Це зовнішнє середовище для підприємства, до якого необхідно пристосовуватися, що включає економічні, соціальні і політичні умови, що динамічно розвиваються. Суб'єктивність прояву ризику полягає в тому, що ризик пов'язаний з вибором певних альтернатив, розрахунком вірогідності їх виникнення та можливого результату реалізації [3; 4; 5].

З метою ефективної оцінки ризиків в управлінні підприємством необхідно застосовувати системний підхід. У загальному вигляді система методів оцінки ризиків підприємницької діяльності ділиться на дві групи:

1. Якісні методи оцінки ризиків дозволяють виявити ризики, що виникають при реалізації управлінського рішення, визначити їх структуру та фактори, що спричиняють їх появу. При якісній оцінці для встановлення величини ризику необхідно використовувати комбінацію отриманих значень ймовірності та масштабів наслідків їх виникнення. Методи якісного аналізу можна розділити на чотири групи: 1) методи, що базуються на аналізі наявної інформації; 2) методи збору нової інформації; 3) методи моделювання діяльності організації; 4) евристичні методи якісного аналізу [1; 6].

2. Застосування кількісних методів оцінки підприємницьких ризиків базується на основі даних, отриманих при якісній оцінці, тобто, оцінюються тільки ті ризики, які присутні при здійсненні конкретної операції. Під час кількісного аналізу ризик визначається як відхилення основних числових показників діяльності підприємства від заданого рівня. Кількісне визначення ступеня окремих ризиків дає змогу оцінити можливі наслідки настання ризикових подій, а також розробити систему заходів із їх запобігання. Основними кількісними методами оцінки ризиків є метод аналогій, метод аналізу чутливості, нормативний метод, аналітичний метод, метод оцінки фінансової стійкості, метод побудови дерева рішень, аналіз доцільності витрат [7; 8]. Серед даних методів найбільш доцільним вважається використання нормативного, аналітичного методів та методу оцінки фінансової стійкості, що дає змогу використовувати основні показники діяльності підприємства та аналізувати їх. Необхідним є і застосування методу експертних оцінок, що дозволить визначити рівень взаємозв'язку між ризиками та ефективність їх оцінювання. Метод експертних оцінок дозволяє оцінювати ступінь ризику різних видів виробничо-збутової і фінансової діяльності підприємств в умовах дефіциту інформації.

Системне застосування методів оцінки економічних ризиків на підприємстві дає можливість аналізувати ризики його діяльності комплексно, враховуючи якісні і кількісні критерії, і, таким чином служить для якісного і ефективного процесу управління підприємством.

Список літератури:

1. Левченко М. О. Формування механізму управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / М. О. Левченко. - Хмельницький, 2013. - 20 с.
2. Лук'янова В.В. Економічний ризик : [навч. посібник] / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с.
3. Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни / А.П. Альгин. – М. : Мысль, 1989. – 187 с.
4. Дубров А.М. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе : [учеб. пособ.] / А.М. Дубров, Б.А. Лагоша, Е.Ю. Хрусталева. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 224 с.
5. Набойченко В. Риски как объект социального контроля: теоретико-социологические подходы / В. Набойченко // Управление риском. – 2002. – № 1. – С. 25–29.
6. Верес О.М. Ігрове імітаційне моделювання при управлінні підприємством в умовах ризику / О.М. Верес, О.О. Коць // Інформаційні системи та мережі. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2006. – № 561. – С. 76–85.
7. Вітлінський В.В. Комерційний кредитний ризик виробничого підприємства / В.В. Вітлінський, В.І. Скіцько // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2011. – № 7. – С. 106–115.
8. Вітлінський В.В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В.В. Вітлінський / Фінанси України. – К. : Преса України, 2003. – № 3. – С. 3–9.

Марія НОВАК, Катерина МЕЛЬНИК

Тернопільський національний економічний університет

ПРОПОЗИЦІЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ НА МОЛОДІЖНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Якісне прогнозування параметрів попиту і пропозиції робочої сили у професійному аспекті на українському ринку праці потребує вдосконалення. Досягнення відповідності між